

XXIV Интернационални научни симпозијум
Стратегијски менаџмент и системи подршке одлучивању у
стратегичком менаџменту

17. мај 2019, Суботица, Република Србија

**Снежана Тодосијевић-
Лазовић**

Економски факултет
Косовска Митровица, Република Србија

Радмило Тодосијевић

Економски факултет у Суботици
(у пензији)
Суботица, Република Србија

РАЗВОЈ ЕКОНОМИЈЕ И ДРУШТВА У ИНТЕРАКЦИЈИ СА ЕВОЛУЦИЈОМ ТЕХНОЛОГИЈЕ

Апстракт: Пuteви сарадње и раскршћа науке и технологије с јавном политиком су многобројни и различити. Циљ је да укажемо на каузалитет у развоју економије и друштва са трендовима наступајућих технологија и њиховом еволутивном тенденцијом. Пред нама је узбудљив период технолошких промена. Али како ће ови нови пробоји утицати на економију и друштво у целини и које су њихове импликације за политику? Да ли постоји светски тренд као континуирана активност у дефинисању и избору технолошког флукса због чињенице да се непрекидно мења технолошки крајолик који истовремено и афирмише али и обезвређује постојеће датости?

Контрола понашања окружења највише погодује развоју и усвајању технологије, иновацијама и инвестицијама. Задатак је промоција климе која промовише технолошке иновације.

Предметом истраживања за овај рад су се наметнула следећа подручја: Стандарди и оцењивање усаглашености, селективна подршка комерцијалним технологијама и контроверзе синергијске одговорности у областима цивилне технологије, информационе технологије и одржавање информационе инфраструктуре укључујући и криптографске алате за заштиту информација, аеронаутичке технологије, биомедицинске технологије, транспортна инфраструктура и индустријски системи, географско просторни аспекти развоја, технологије континуираног образовања и обука радне снаге, као и међународни контекст иновирања и улагања у истраживање и развој све због технолошке конкурентности.

У раду ћемо настојати да утврдимо везе између науке и инжењерских истраживања у мењајућем свету, и створити прогнозе за привредне политике које могу ојачати везе између научно истраживачке сфере и националних циљева.

Циљна очекивања су: развој нових технологија и прилагођавање постојећих технологија за задовољавање дефинисаних потреба. Потребна је јавна политика која се односи на технологију и њену применљивост кроз цивилизацијске порукe. Догодио нам се дигитализам, глобализација и дигитални дарвинизам који нуде сјајну шансу за убрзано смањивање технолошког јаза и улазак у процесе сарадње на бази равноправног партнерства.

Кључне речи: наука, технологија, развој, економија друштво

DEVELOPMENT OF ECONOMY AND SOCIETY IN INTERACTION WITH THE EVOLUTION OF TECHNOLOGY

Abstract: The ways of cooperation and crossroads of science and technology with public policy are many and different. The goal is to point out the causality in the development of the economy and society with the trends of emerging technologies and their evolutionary tendency. An exciting period of technological change is ahead of us. But how will these new breaks affect the economy and society as a whole and what are their implications for politics? Is there a worldwide trend as a continuous activity in defining and selecting a technological flux due to the fact that the technological landscape is constantly changing, which simultaneously affirms but also devalues existing data?

Environmental behavior control best suits the development and adoption of technology, innovations and investments. The task is to promote a climate that promotes technological innovation.

The subject of the research for this work was the following areas: Standards and conformity assessment, selective support for commercial technologies and controversy of synergy responsibility in the field of civil technology, information technology and maintenance of information infrastructure including cryptographic tools for information protection, aeronautical technology, biomedical technology, infrastructure and industrial systems, geographic spatial development aspects, continuous education technologies and training and the labor force, as well as the international context of innovation and investment in research and development, all due to technological competitiveness.

In this paper, we will try to establish the links between science and engineering research in the changing world, and create forecasts for economic policies that can strengthen the links between the scientific research sphere and national goals.

Target expectations are: development of new technologies and adaptation of existing technologies to meet defined needs. Public policy is needed that relates to technology and its applicability through civilization messages. We have come to digitalism, globalization and digital darwinism that offer a great opportunity for accelerated reduction of the technological gap and entry into the processes of cooperation based on equal partnership.

Key words: science, technology, development, economy, society

УВОД

Еволутивна економија представља истраживачко подручје економије примењујући аналогне методе, моделе и законитости настанка, деловања и опстанка природе и односа – равнотежних и реметилачких, који владају у њој. Наглашава улогу знања, промена и ограничења за ефикасно функционисање економије. Уважава теорије адаптације и екстраполације у односу на средину у којој се остварује трајна егзистенција теорије предузетника (Shumpeter J. 1997.), ресурсно-теоријске приступе (Penrose E.T.1959) као и теорија микроекономске равнотеже.

Сједињене Државе су сада само једна од неколико технолошки моћних нација. Кина само задњих сто година није била најјача економска светска сила, али пиједестел моћи јој се назире у блиској будућности. Друго питање које постављамо је: да ли се повећава или можда почињу да доминирају комерцијалне технологије у одржавању економске и војне сигурности? Јер, све више говоримо о сукобима чиме се поставља питање да ли сарадња губи позицију? (Европска унија – Британија; Европска унија – САД; САД – Кина; Европска унија – Русија; САД – Русија; Русија – Украјина; Израел – Сирија – Иран - Турска; САД – Венецуела; те Латинска и Јужна америка...А како су прошле Либија, Сирија, Ирак, Јемен... и у свему томе имамо калеидоскоп немушних и неухких људи који пропагирају и бране оно што се не може одбранити: право националних економија да саме дефинишу своје моделе развоја без туђих рецептура, без либерализма, неолиберализма, монетаризма и модела скројених у политичким лабораторијама и институтима лажи и обмана, као и без свих оних других само њима знамим који нуде рецептуре и моделе за сателитски раст и развој. Сам чин да тих модела има толико много, а да у друштвеним системима нема експеримента, значи да ниједан није довољно добар и зато упућујемо на сопствени модел и трасирање сопственог пута у будућност. Економска наука је довољно флексибилна да може понудити и комплексна али и парцијална задовољавајућа решења. Треће питање: да ли Универзитет преузима доминацију од корпорација, које због несагласја, глобализације на једној страни и државних интервенција на другој, те санкција као последица сукоба а не равноправних односа, доводе до нових протекционизама и изолационизама што подгрејава демографске миграције и повећава нестабилност и страх од будућности!? Можемо ли сагледати чињенице будућности и обликовати их по жељеној рецептури и предпостављеном фармаколошком деловању? Нове технологије све више зависе од научног и инжењерског знања, друштвене подршке и рационалних очекивања сензора капитала што продукује међузависности и доводи до јачања реципрочних веза између неопходног разумевања и мобилних способности.

Предмет рада налази се у структурној идентификацији доминантних технологија са аспекта њихове еволутивности у остваривању дефинисаних циљева развоја

Развој и усвајање технологије претпоставља постојање комплексног организационог система структурираног од многих појединца и организација. Неопходним се показује потреба за координацијом структуре постављене организације коју треба да чине академски истраживачи у државним институтима и индустријским лабораторијама са циљем стварања нових знања за доминантне технологије, затим факултети и специјализовани универзитетски институти са задатком да образују будуће научнике и инжењере који ће то знање искористити, али и компаније које би партиципирале или самостално учествовале у финансирању и селекцији пројеката али и избору људског потенцијала. Циљ је развој нових технологија и прилагођавање

постојећих технологија за задовољавање дефинисаних потреба. Потребна је јавна политика која се односи на технологију и њену применљивост кроз цивилизацијске поруке. Четврто, догодио нам се дигитализам, глобализација и дигитални дарвинизам који нуде сјајну шансу за убрзано смањивање технолошког јаза и улазак у процесе сарадње на бази равноправног партнерства.

1. ЧИЊЕНИЦЕ БЛИСКЕ БУДУЋНОСТИ

Неопходним се показује потреба за остваривање технолошких, економских и социјалних циљева експлицитнијим препознавањем ефеката јавних политика на развој и усвајање технологије. (<http://www2.nas.edu/21st>, 10.02.2019)

На плану мотива за инвестирањем и развојем потребно је дефинисати мерила за приватна улагања, нето штедњу и раст продуктивности, што треба да омогући задовољавајуће кретање ка систему у којем се штедња и инвестиције опорезују мање, а потрошња се опорезује више, а онда се показује потреба за неговањем прогресивности пореске структуре коју треба успоставити.

Држава и привредни и услужни сектор треба да, осигурају конкурентску способност афирмацијом технологија које обећавају континуирани утицај на широка подручја индустријских и економских перформанси. Тежња за доминацијом економије мале државе је ирационална али је могуће ефикасно уклињавање у шупљине привреда великих земаља. Опасност од сателитације може се избећи само сопственим развојем који има и функцију понуде на чему се заснива нова макроекономија и функцију потреба.

Школа и посао образују симбиозу и та релација као функција успешности реаговања на све изазове из окружења мора бити негована као вид националне специфичности.

И иновативни и имитативни приступ развоју може бити респектибилан за економију мале земље, јер развијене економије напредују са јачим темпом и са јачим потенцијалом јер у службу развоју могу ставити много више научно техничких, финансијских и других ресурса. Концентрација капитала, средстава и кадрова одавно се јавља као свето тројство економске науке и праксе.

Величина компаније и степен њене самосталности у профилирању својих активности претпоставка је одређења за самостални научно истраживачки рад. У условима сателитског профилирања, не постоји могућноост самосталног развоја јер се ради о делу целине.

Специфична истраживања намеравано се усмеравају на специјалне проблеме и везују се за извесност очекивања и за конкурентску доминантност.

Пројектовани развојни капацитети и величина понуде морају бити дефинисани најмање са 50% у функцији извоза. Ово је стандард за дефинисање величине економско рационалних капацитета за величину српског тржишта и домаће економије. Осталих 50% изражава меру довољности за задовољавање потреба домаћег тржишта без несташаца, респектујући и категорију увоза. Морамо знати где смо, шта желимо и која нам је циљна оријентација као и да дефинишемо начине и време како да стигнемо на постављени циљ.

Препознавањем ефеката јавних политика на развој и усвајање технологије, остварио би се већи степен интегрисаности усмерен ка технолошким, економским и социјалним циљевима. Државе имају снажне разлоге за директно побољшање развоја и усвајање технологија. У неким случајевима, наметаће се потреба да се подржи развој комерцијалних технологија. Имамо и примере прошлих и садашњих технологија које треба развијати у континуитету: нуклеарна медицина, биотехнологија, полупроводници, физика високих енергија, авио мотори, комуникацијски сателити и др.

2. СЕКТОРИ КАО РАЗВОЈНИ ОРИЈЕНТИРИ

Респектујући стратешке димензије технологије и поделу на базне, кључне и технологије у успону (Jakšić M.L. (2000) str 221), мишљења смо да би позиционирање пажње могло бити у будућности усмерено на секторе које у наставку наводимо.

- Информационе технологије, чије је учешће у индустрији премашило све могуће прогнозе, и лични компјутер, постали су одлучујући симбол нашег доба;
- Аеронаутика, аутомобили, извори нове енергије и космонаутика;
- Континуирано технолошко откривање и експериментисање на плану биомедицинских технологија;
- Индустријски системи у функцији очувања животне средине;
- Транспортна инфраструктура и партнерства за нову генерацију возила кроз кооперативни програм истраживања и развоја.
- Континуирано образовање и обука радне снаге;

Политике које утичу на развој и усвајање технологија морају одражавати два узајамно појачавајућа тренда који стварају глобалне мреже истраживања и развоја, производње и маркетинга:

1. ширење међународне трговине, страних директних инвестиција и корпоративних савеза, и
2. приближавање технолошких могућности индустријализованих нација. (<http://www2.nas.edu/21st> 20.02.2019)

У многим технолошким областима, јавни и приватни сектор деловаће заједно како би развојно и конкурентски комбиновали своје контрастне способности. Сарадња између јавног и приватног сектора ће бити од суштинског значаја за испуњавање циљева како индустрије, тако и друштвене заједнице.

3. ИЗАЗОВИ ЕКОНОМИЈА 21 ВЕКА

Економије двадесет првог века пролазе и пролазиће кроз радикалне промене које покреће трансформациона динамика која утиче на све димензије националних производних система у развијеним земљама али и у земљама у развоју. Ове мутације ствараће нове изазове који одговарају економској, финансијској, комерцијалној, менаџерској и технолошкој реалности, а узајамне зависности које произилазе из глобализације производних структура и либерализације трговине подизаће ранг изазова и утицати на целину светског економског система. (<https://www.leconomiste.com/article/970077-les-nouveaux-defis-des-economies-du-xxie-sieclepar-driss-guerraoui> 15.03.2019).

Данас је дигитална економија вектор раста, продуктивности и конкурентности компанија и земаља. Њена трансверзална природа утиче на све секторе привреде, укључиво и иновативне секторе. Достигнуће јој је: *учинила је све око себе зависним од ње*. Постала је универзална технологија која је произвела мноштво развојних утицаја информационих и комуникационих технологија на све економске секторе. Утиче на раст и продуктивност економија, управљање државама, укључиво, окружења компанија, појединаце, домаћинства и њихово понашање.

Са убрзањем светске економије наступиће ера комплексности. Главна карактеристика ове сложености биће у чињеници да се национални производни системи широм света тренутно развијају и одржавају у ситуацијама брзог обезвређивања знања, вештина, инжењерства и технологија. Овакве, све израженије тенденције за последицу ће имати и обезвређивање стечених права и континуиране промене у детерминантама конкурентности. Ова, наступајућа реалност доводиће нације, компаније и територије пред нужност стицања конкурентности из дана у дан, са организационом, менаџерском и технолошком сложености које ће наметати промене у пословном миљеу.

Догађају се а и догађаће се потпуно нове ситуације, које ће пред компаније, националне економије и географско просторне оквире окружења промовисати нове велике изазове уз неопходну нужност укључивања у сталне нове и нове стратегије иновација и истраживања, како би се обезбедило континуирано обнављање своје надлежности и остваривати и промовисати стратешки и технолошки надзор који ће пратити нове стварности производне активности и трговине, где се притом теорија лимитираности у располагању ресурсима са аспекта доступности и могућности обнављања ставља све више на нове и посебне развојне и технолошке тестове. (Guerraoui P. D., Les nouveaux défis des économies du XXIe siècle, Par L'Economiste | Edition N°:4506 Le 16/04/2015 | Partager)

4. ТЕХНОЛОГИЈА И ОДРЖИВИ РАЗВОЈ

У процесима развоја друштва, националних и светске економије, на почетку 21 века можемо да идентификујемо, условно речено, три облика оскудице. Први је природни ресурси, и њихова енормна експлоатација од стране компанија, локалних власти и држава са одсуством пажње на питања везана за очување, заштиту и обнову природних ресурса па самим тим и одсуство дијалектичке бриге за будућност долазећих генерација. У питању је одрживи развој. Ради се о максимизацији нето користи економског тразвоја, која зависи од одржавања услуга и квалитета природних ресурса током времена. Под овим су економисти који заговарају еколошку заштиту, а представили су овај концепт 1980-их, подразумевали коришћење обновљивих природних ресурса темпом који је спорији од њиховог темпа регенерације, а коришћење необновљивих ресурса саа оптималном ефикасношћу, узимајући у обзир могућност супституције природних ресурса техничким прогресом. (Pearce W.D. (2003) Dictionary of Modern Economics 4.ed Palgrave Macmillan of Houndmills. str. 322

Други облик је недостатак финансијских средстава за подршку развоју и испуњавање императива солидарности. Ова оскудица, која остаје релативно релативна у односу на сваку земљу, али која ипак доминира целином система светске економије, углавном је последица шпекулативне и продуктивне рационалности коју носе неке велике фирме, неке регионалне групације и неки економски и финансијски моћници. Наступа глобализација као израз силе и моћи. Резултат се манифестује у исцрпљивању главних извора финансирања појединачних економија а тада наступају „саветници и душебрижници“ са понудама за нова задфуживања, опорезивања, штедњу и одрицање од потрошње са циљем рационализације укупног друштва и економије. Монетаризам изневерава као стратегија раста али и као стратегија развоја.

Трећи облик оскудице, свакако нај "погубнији" је онај људских ресурса на нивоу изврности, компетентности и креативности сразмерно изазовима са којима се суочавају економије и друштва двадесет првог века. Овај облик оскудице, који је такође релативан у неким земљама, последица је дубоке кризе у школи и слабости националних система научних, технолошких и иновационих истраживања, што је заузврат ставило дотичне земље пред све веће потешкоће у производњи елита и вештина. Ова нова ера оскудице слаби националне

државе и њихове економије и ставља их у стварну ситуацију несигурности.¹ Настаје велика празнина у располагању квалитетним кадровима а онда нам долазе странци да науче оне који су остали, јер због мањка знања нису могли да оду, како треба нешто да се ради. Наступа висока зависност и у друштву и у економији од „саветника“ из иностранства, при чему је занемарљиво да ли су их делегирале корпорације, државе или финасијска тржишта.

5. УПРАВЉАЊЕ НЕСИГУРНОШЋУ

Прву петину двадесет првог века друштва и економије све више карактеришу све веће опасности, несигурности и ризици свих врста. Сукоби у свету на све стране под видом увођења демократије остварују се процеси дестабилизације економија малих земаља у успону и са значајним резервама материјалних, нарочито сировинских ресурса. У сценарију развоја „запада“ седамдесет година на првом месту је став „непрекидно стварање и одржавање конфликтних ситуација“. Последице се манифестују у повећању несигурности, посебно економија малих држава, компанија али и територија. Неопходним се показује да ће управљање изазовима и несигурношћу у будућности бити све сложеније. Предстоје нам нови облици, садржаји, циљеви и генерације ратова. Евидентни су сукоби због природних ресурса, посебно око воде, енергије и хране. Сукоби новим технологијама су већ добили право грађанства и оправдавају доминацију наступом глобализације као израза силе и моћи, без обзира што он носи са собом и неке позитивне помаке у односима пословања и комуницирања. Стимулисањем конкуренције око знања, долази до погоршања те исте конкуренције, јер се позиви „мистер долара“ не одбијају, што доводи до повећања концентрације у научним кадровима на једној страни и до даљег осиромашавања земаља порекла одлива људских кадрова. Заоштравањем конкуренције око знања, интелигенције, укључујући и вештачку, те инжењеринга, иновација, информација и комуникација стварају се нове-старе претпоставке за даљим продубљивањем технолошког јаза. Нове вредности које се јављају као аутопут дигиталних продора који се темељи на карактеристикама еволутивне економије, кроз основну карактеристику умрежавања и генералног циља – трајног опстанка, пројектоваће нове виђење будућности. Мислимо да ће доћи до афирмативног – стваралачког погледа на будућност и да ће рушилачке тенденције полако нестајати. Еволутивни процеси, дигитални трендови, индустрија 4.0; уместо сукоба, утемељиће такмичеља у инсталираним знањима што ће представљати револуционо еволуциони тоталитет у наступању жељених будућности дигиталном револуцијом, Развоји друштва и економија, без обзира на посебности, афирмисаће нову интегрисану светску димензију укупности људског деловања. Религије и нације биће афирмисане на други, стваралачки начин, а не на начин нетрпељивости и сукоба. *Питања која ће се постављати односиће се на контролу природних ресурса, контролу географског простора и контролу трендова науке.* Сигурно је да у вези са свим наведеним постоје потенцијални ризици што би могло афирмисати другу страну могуће стварности. „Сукоби против свега и свачега“ пројектовали би повећање несигурности у укиупном светском друштвено економском миљеу почев од економског просперитета преко одрживог развоја. Поставиће се питање граница развоја науке и технологије. Јавиће се све више потреба за реформама у функцији људског хуманиорја. У природи ће доћи до промена детерминанти конкурентности, што ће на нов начин афирмисати територије као залогу предузетништва. Са наступом глобализације расте обновљиви (као некадаа колонијални) интерес за територијама уз велике замке које са собом крије и носи „афирмација“ локалног управљања.

6. ЗНАЧАЈ ПРОСТОРА И ЕВОЛУЦИЈА

Инвазија корпорација наглашава капацитет територија и њихову способност да понуде факторе ефикасног локалног управљања чиме се осигурава висока мобилност актера, саобраћајна и комуникациона мрежа, одговарајућа институционална пословна клима, укључујући ефективно поштовање закона, правде, поштених услова конкуренције, пореских олакшица, административне флексибилности, те развијени системи обуке и информисања као и структура које промовишу иновативне способности за предузећа. Показује се да геоекономија постаје одлучујућа варијабла у стратегијама оснивања, пресељења и заједничког развоја предузећа, а са друге стране, економска интелигенција постаје кључни фактор конкурентности нација. Оваква кретања доведиће до успостављања новог односа између руралних и урбаних регија, јер прогнозирамо да ће иза 2035 године више од 65% светског становништва живети у урбаним подручјима, 10 – 15 % популације биће у миграцијама док ће 20 - 25% још неко време бити у руралним подручјима.

Прогнозирана еволуција нужно ће наметнути корпорацијама и државама питање не само географско просторног окружења већ и проблеме који се везују за колективну интелигенцију, умреженост и способност да се промовише и развијају сетови догађаја који ће кореспондирати са развојем материјалних интелигентних, инклузивних, конкурентних и одрживих урбано – руралних привредних и друштвених система. Циљ би могао бити усмерен ка уравнотежењу све више изражених друштвених, територијалних и родних неједнакости. Сведоци смо блокирања друштвених мобилности широм света, кризе друштвених веза и заједничког живота,

¹ Са друге стране имамо инфлацију диплома без покрића у знању. Слободан Јовановић је о томе писао тридесетих година прошлог века а тек Бранаа Нушић.

појаве нових облика друштвеног насиља, ширења и диверзификације неформалног сектора, развој економије криминала и незаконитих активности, те погоршање унутарњих и спољашњих миграцијских притисака. Мишљења смо да би због наведених чињеница, интеграција расподеле богатства у јавне политике морала бити у средишту нових приоритета међународне заједнице као део укупне агенде за долазећи период после 2020 године. Да ли ће дигитализација довести до афирмације дискриминације и афирмације идеологије супротне људским хуманиорјумима? Опасност је бахати свет нових потрошачких навика. Потребно је преобликовати свет у глобално друштво реалних потреба. Револуције ће се као и еволуција сигурно догађати. Револуције рушилачки а еволуције постепено – равнотежно. Државе које се све више баве саме собом довеле су до чињенице да позитивни трендови глобализације узмичу испред већине, јер протекционистичке силе снагом моћи спутавају природно повезивања света.

ЗАКЉУЧЦИ

Савремени развој предузећа и економије, посматрамо данас кроз способности да дигиталном трансформацијом по следу процесних радњи и достигнутог нивоа радне културе, се примене технологије и понашања друштва на сам развој. Предузеће са напредним дигиталним технологијама постаје живи организам способан да еволуира и на тај начин добија карактеристику самоучећег, адаптивног и самоорганизирајућег система. Да би дигитална трансформација била успешна, неопходно је остварити процес прилагођавања и активног повратног деловања предузећа на своје променљиво окружење.

Технологија, коју су економисти годинама сматрали резидуалним фактором а не тржиште, ће утицати на смер и темпо будућег развоја. Како би додале вредност и створиле конкурентске предности, саме технологије, без обзира да ли је реч о дигиталној или интренет-технологији, постају стратегијски опредељујуће само када њихова практична примена ствара нову вредност. Ту се манифестује интерактивни однос технологије и друштва. Стратегија повећања ефикасности фактора производње могућа је чак и онда када не долази до промена у нивоу рада и капитала. Могућа је примена супститутивне технологије, те разне стратегије диверсификованих субвенција. Сведоци смо наступа редистрибуције технолошке моћи коју трпе скоро све мале економије. Технолошко и развојно заостајање за мале економије једноставно представља привредну катастрофу. И зато нагласак и на друштвеној и на иновативно техничкој димензији информатичких технологија, које преко знања, дигитализације и умрежености сигурно могу помоћи да се брже смањује технолошки јаз и убрзаније остварује равноправно партнерство и равноправна саарадња. Производна способност сопствене економије из које избија снага понуде, а стратегија понуде је синоним за нову макроекономију, носи са собом претпоставку постојаног остварења пројектоване и развоја нове вредности, уз развој тржишта, у смислу раста учешћа и улагања, што у суштини чини основу развоја свих делатности у сваком друштву и меру положаја и угледа друштва и конкурентске моћи. Став да се само од себе друштво и привреда развијају, нигде више не постоји. »Сумрак дерегулације« (»Twilight of Deregulation«), добар термин Robert W. Standall-a, у истоименом чланку у »The Brookings Bulletin«, Vol. 18, No. 3—4, 1982) и прелаз на друштвену регулацију је претежно усвојен. Друштвена и технолошка питања која траже одговоре и која се се намећу била би: индивидуална и колективна вештачка интелигенција, донети, ограничења и контрола процесног деловања. Да ли смо на прагу комуникације мислима? Шта ће бити са говором и писмом? Како ће се развијати хибридна интелигенција и биометрика? Стварањем могућности повезивања умова најумнијих људи њиховом комбинацијом са свим што може да се открије, створили би се услови за конструкцијом хибридне интелигенције. Поруке могу бити и афирмативне и рушилачке. Степен поузданости егзистирања нових система и заштита добијају посебно на значају. Сајберисти никада не мирују као ни девијације ума. И питање: да ли ће генетско инжењерство, вештачка интелигенција и виртуелна стварност омогућити људима дуговечност или можда само богатима!?

ЛИТЕРАТУРА

Guerraoui P. D., *Les nouveaux défis des économies du XXIe siècle*, Par L'Economiste | Edition N°:4506 Le 16/04/2015 Partager

Јакшић М.Л. (2000) *Менаџмент операција*, Пословна школа Мегатренд Београд, стр 221.

Pearce W.D. (2003) *Dictionary of Modern Economics 4.ed*, Palgrave Macmillan of Houndmills. стр. 322

Penrose E.T.: *The Theory of the Growth of the Firm*. Oxford: Basil Blackwell 1959

Pohlheim H.: *Evolutionäre Algorithmen: Verfahren, Operatoren und Hinweise für die Praxis*. Springer, Berlin 1999,

Schumpeter J. *Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung*. Eine Untersuchung über Unternehmerrgewinn, Kapital, Kredit, Zins und den Konjunkturzyklus. Duncker & Humblot, Berlin 1997, 9. Aufl. (Nachdruck 1934, 4. Aufl.)

Тодосијевић Р. Милаћић С. *Глобална економија и дигитални Дарвинизам*, XXII Интернационални научни скуп CM2017, Стратегијски менаџмент и системи подршке одлучивану у стратегијском менаџменту, 18 мај 2017.

Тодосијевић Р. Тодосијевић Лазовић С. *Институционализам и дигитални дарвинизам*, Научни скуп „Економија данас“ Андрић Град 1-2 септембар 2017. Зборник радова.

Тодосијевић, Р., & Тодосијевић Лазовић, С. (2017). *Behavior of institutional surrounding and digital Darwinism*. Conference Proceedings (p. 10). Суботица: *Научно друштво економиста Србије*, Економски факултет Београд, Економски факултет Суботица.

L'ECONOMISTE(2015) *Les nouveaux défis des économies du XXIe siècle Par Driss GUERRAOUI*. Retrieved March 15, 2019 from <https://www.leconomiste.com/article/970077-les-nouveaux-defis-des-economies-du-xxie-sieclepar-driss-guerraoui>